

Fırat Üniversitesi Kütüphanesinin Kullanım Etkinliği *The Efficiency of the Use of Fırat University Library*

Hale Baltepe*

Öz

Fırat Üniversitesi Kütüphanesinin kullanım etkinliğini belirlemek ve daha etkin olabilmesi için alınacak önlemleri saptamak amacıyla bu araştırma yapılmıştır. 800 öğrenci ve 107 öğretim elemanına anket uygulanması planlanmıştır. 754 öğrenci ve 83 öğretim elemanına uygulanabilen anket sonuçları şu beş ana başlık altında incelenmiş ve yorumlanmıştır. I- Kişisel bilgiler, II- Eğitim ve öğretimde kütüphanelere duyulan gereksinim, III- Okuma alışkanlıkları, IV- Deneklerin Fırat Üniversitesi Kütüphanesini kullanma alışkanlıkları, V- Okuyucuların Fırat Üniversitesi Kütüphanesinin etkinliğine ilişkin görüşleri (Koleksiyon, verilen hizmet, karşılaşılan zorluklar, okuyucuların beklentileri, okuyucuların önerileri).

Abstract

The present research work has been conducted in order to determine the level of efficiency of the usage of Fırat University Library, and to establish the measures necessary for the improvement of this level. The poll was applied to 754 students and 83 academic members of Fırat University. The results obtained from canvassing of these subjects are discussed under five headings: I- Personal information, II- The need for libraries in training and education, III- Reading habits, IV- The habits of the canvassed subjects in the usage of Fırat University Library, V- Views regarding to the efficiency of Fırat University Library (e.g. collections, services offered, difficulties and drawbacks, expectations and proposals of the readers).

Araştırmanın Amacı

Kütüphanelerin görevlerini yerine getirirken göz önünde bulundurmaları gereken en önemli husus bağlı buldukları kuruluşun amaçlarına ve çalışmalarına yardımcı olmaktır. F.Ü. Kütüphanesinin amacı da, üniversite bünyesinde faaliyet gösteren Fakülte, Bölüm, Enstitü ve Yüksekokulların öğretici ve araştırmacı kadrosu ile öğrencilerine; öğretim, öğrenim, inceleme, araştırma ve boş zamanlarını değerlendirmeleri için kütüphane materyal ve hizmetlerini sağlamaktır.

Bu çalışmanın genel amacı F.Ü. Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi'nin kullanım etkinliğini tesbit etmek ve daha etkin olabilmesi için yapılacak çalışmaları ve alınacak tedbirleri saptamaktır. Belirlenen genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

* Fırat Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı

1. Öğrenciler ve öğretim elemanları kütüphaneyi kullanmaya gereksinim duyuyorlar mı?
2. Üniversitenin hangi birimlerinde kütüphaneye üye olma daha fazladır?
3. Kütüphaneye üye olmama nedenleri nelerdir?
4. Kütüphaneye daha çok hangi nedenlerle gelinmektedir?
5. Okuyucular, kendilerine gerekli olan yayınları ne şekilde sağlamaktadır?
6. Öğrenciler, okudukları yayınları nasıl seçmektedirler?
7. Okuyucular, F.Ü. Kütüphanesinde en çok hangi konularda kitap ve süreli yayın okumaktadırlar?
8. Okuyucular hangi gazeteleri okumayı tercih etmekte ve hangi sıklıkta okumaktadırlar?
9. F.Ü. Kütüphanesinde okuyucular genellikle ne kadar süre kalmakta, geliş zamanı olarak tercih ettikleri zaman dilimi ne olmakta ve kütüphaneye ne sıklıkta gelmektedirler?
10. Okuyucular, Kütüphanenin koleksiyonunu ve kütüphanede verilen hizmeti nasıl bulmaktadırlar?
11. Okuyucu Kütüphaneyi kullanmada zorluklarla karşılaşmakta mıdır?
12. Okuyucunun F.Ü. Kütüphanesinden beklentileri nelerdir?
13. Yararlanılan diğer kütüphaneler hangileridir?

Araştırmanın Önemi

Araştırmanın amacı olarak F.Ü. Kütüphanesinin kullanım etkinliğinin seçilmesi, kütüphanenin kullanıcılarca işlevsel bulunup bulunmadığının belirlenmesinin önemli görülmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Türk Kütüphaneciler Demeği Bülteni'nde ve Türkiye Makaleler Bibliyografyasında yapılan taramada bu konuda Türkiye'de daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Üniversite kütüphaneleri dışında yapılan birtakım çalışmaların okuyucu hizmetleri servisinin istatistiklerinden ibaret olduğu belirlenmiştir. Üniversitelerde gençlerle ilgili yapılmış araştırmaların çoğunun da boş zamanları değerlendirme üzerine olduğu görülmüştür.

YÖK Yayın ve Dokümantasyon Merkezince yapılan LISA'nın (Library and Information Science Abstracts) 1969-1990 Ekim arası kapsayan CD-ROM'unda bulunan makalelerde dolaylı olarak konumuzu ilgilendirebilecek araştırmaların olduğu ancak kütüphane etkinliğiyle ilgili direkt bir araştırma yapılmadığı saptanmıştır. Bu nedenle, kütüphanenin kullanım etkinliği ile ilgili bir araştırmanın alana katkı getireceği düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırma, anketin uygulandığı Fırat Üniversitesi öğretim elemanları ve öğrencileri, bu kişilerin ankete verdikleri yanıtları ve bunların yorumu ile sınırlıdır. Ayrıca kişilerin beklentilerini yazmaları için bir yer de ayrılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Fırat Üniversitesinin bünyesinde bulunan Mühendislik, Fen-Edebiyat, Teknik Eğitim, Tıp ve Veteriner Fakülteleri, Su Ürünleri Yüksek Okulu, mesleki eğitim veren Elazığ Meslek Yüksek Okulu, Muş Meslek Yüksek Okulu öğrencileri ve öğretim elemanlarıdır.

1990 yılı başı itibariyle Fırat Üniveristesi'nde 5444 öğrenci 514 akademik personel bulunmaktadır. Bunlardan kütüphaneye üye olanların sayısı 3998'dir.

Araştırmanın örneklemini, üniversitenin tüm fakülteleri ve Elazığ'da eğitim veren Meslek Yüksek Okulları ve öğretim elemanları arasından belirlenmiştir.

Örneklem belirlenirken fakültele ve cinsiyete göre dengeli bir dağılımın sağlanmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin öğrenimleri boyunca kütüphane ve okuma alışkanlıkları üzerinde bir değişiklik olup olmadığını gözlemleyebilmek için, her fakülte veya yüksekokulda eşit sayıda birinci ve son sınıf öğrencisine anket uygulanmıştır.

Anketin öğrencilere uygulanmasında fakültelerin koşulları etkili olmuştur. Buna göre Fen-Edebiyat Fakültesinin Fen ve Edebiyat bölümlerinde, Veteriner Fakültesinde birinci ve son sınıflarına anket uygulanırken, sınıftaki mevcut öğrencilerin oturusharına göre birer atlayarak örneklem seçilmiştir. Mühendislik, Tıp, Su ürünleri Yüksekokulu, Elazığ Meslek Yüksek Okulunda ise birinci ve son sınıftaki öğrencilerin anket yapıldığı andaki sınıf mevcuduna uygulanmıştır. Teknik Eğitim Fakültesinde tüm öğrenciler mevcut olduğu için uygulamadan önce birinci ve son sınıf öğrencileri listesinden anket uygulanacak öğrenciler rasgele işaretlenmiş ve sınıflarda anket cevaplandırılmıştır.

Anketin uygulanması sırasında, kütüphane uzmanları yönlenebilecek soruları cevaplandırmak üzere hazır bulunmuşlar ve bu suretle anketin mümkün olduğunca doğru cevaplanması sağlanmıştır.

Anketi öğretim elemanlarına uygularken öğretim üyeleri (profesör, doçent ve yardımcı doçent), araştırma görevlileri, öğretim görevlileri ve okutmanlar olmak üzere üç bölümde incelenmeleri planlanmıştır. Anketin uygulanmasında rasgele örnekleme metoduyla zarflardan isim çekilerek anket uygulanacak kişiler belirlendi. Öğretim kadrosuna anket uygulamasını yine kütüphane uzmanları gerçekleştirmiştir.

Anket Uygulanması Planlanan Öğrencilerin Dağılımı

	I. SINIF			IV. SINIF			Toplam
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	
Fen	20	30	50	20	30	50	100
Edebiyat	25	25	50	25	25	50	100
Mühendislik	10	40	50	10	40	50	100
Teknik Eğ.	2	48	50	5	45	50	100
Tıp	20	30	50	20	30	50	100
Veteriner	10	40	50	10	40	50	100
Su Ürn. Y.O.	20	30	50	20	30	50	100
Elazığ M.Y.O.	20	30	50	20	30	50	100
Toplam	127	273	400	130	270	400	800

Anket Uygulanması Planlanan Öğretim Elemanlarının Dağılımı

Ünvanı	Sayı
Profesör	5
Doçent	10
Yardımcı Doçent	23
Öğretim Görevlisi	7
Araştırma Görevlisi	50
Okutman	12
Toplam	107

Veri Toplama Araçları

Araştırma için gerekli veriler, ilgili literatürün taranması ve anket olmak üzere iki kaynaktan toplanmıştır. Araştırma problemini tanımlamak ve kütüphanenin kullanım etkinliğiyle ilgili durumu incelemek için öncelikle ilgili kaynaklar taranmıştır. Bu kaynaklardan yararlanarak anket maddeleri geliştirilmiştir.

Geliştirilen anket Fırat Üniversitesi Kütüphanesine gelen bir grup öğrenciye uygulanmıştır. Gerekli düzeltmeler yapılarak tekrar geliştirilen anket, Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Bilimleri Fakültesi Bilimleri Bölümü'nde görev yapan ilgili öğretim elemanlarına dil, anlatım ve içerik yönünden incelenmesi amacıyla verilmiştir. Yeniden düzenlenen anket 20 kütüphane okuyucusuna uygulanmış ve kütüphane uzmanlarıyla tekrar gözden geçirilmiş, gerekli düzeltme ve değişiklikler yapıldıktan sonra son şeklini alan anket çoğaltılmıştır.

Anket, iki ayrı düzeyde hazırlanmıştır. Öğrenciler için hazırlanan anketin ilk sekiz maddesi kişisel bilgilere yöneliktir. Sonraki beş madde de (9-13) Fırat Üniversitesi kütüphanesine gereksinim duyulup duyulmadığının tesbiti ile ilgilidir. 14-15. maddeler öğrencilerin okuma alışkanlığını ortaya koymaya; 16-20. maddeler öğrencilerin kütüphane alışkanlığını belirleme; 21-24 maddeler öğrencilerin Fırat Üniversitesi koleksiyonu, hizmetleri ve karşılaştıkları sorunları ortaya koymaya, 25. madde öğrencilerin yararlandığı diğer kütüphaneleri ve ne şekilde yararlandıklarını tesbit etmeye, 26. ve son maddede de kütüphanenin daha iyi çalışması için önerilerin yazılmasına ayrılmıştır.

Öğretim elemanları için düzenlenen anket 21 maddeden oluşmaktadır. Kişisel bilgi ile ilgili sorular öğrencilere göre daha azdır. İlk üç madde kişisel bilgilere yöneliktir. Diğer maddeler öğrenci anketiyle aynı başlıkları taşıyan maddeler halindedir. Bazı özel durumlarda maddenin şıklarında değişiklikler yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Veri toplamak amacıyla geliştirilen anketin deneklere uygulanabilmesi için Fırat Üniversitesi Rektörlüğü'nün yazılı izni alınmıştır.

Öğrencilere anket uygulanması için farklı fakülte ve bölümlerden, birinci ve son sınıflardan, farklı cinsiyetlere göre dağıtımını sağlamak üzere planlanan 800 öğrenciden anketin uygulandığı Mayıs 1990'da yıl yaklaşması nedeniyle devamsızlık yüzünden 754'üne uygulanabilmiştir.

Öğretim elemanlarına uygulanan ankette ise ünvalarına göre sayısal bir plan yapılmış, 107 kişiye uygulanması planlanmış, ancak 83'üne uygulanabilmiştir.

Öğrencilerde işleme alınan anket oranı %94.25, öğretim üyelerinde ise %77.57'dir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Anketlerin uygulanmasıyla elde edilen veriler, fakültelere, bölümlere, sınıflara, cinsiyete göre ayrı ayrı işlenmiştir.

Sonra anketteki her madde için ayrı ayrı tablolar hazırlanmıştır. Ortaya toplam 95 tablo çıkmıştır. Toplam çalışma 130 sayfadır. Tablolarda deneklerin tümü hakkında o maddeyle ilgili bilgiler özetlenmiş ve yüzdesi hesaplanmıştır.

Fırat Üniversitesi Kütüphanesinin Genel Tanıtımı

1969'da kurulan Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi, 1971'de kurulan Veteriner Fakültesi Kütüphanesi, 1975'de kurulan Rektörlük Kütüphanesi, yine 1975'de kurulan Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanelerinin birleştirilmesiyle 1983 yılında Üniversite Kütüphanesi ve Dokümantasyon Merkezi oluşmuştur. 1987 yılında Tunceli ve Bingöl Meslek Yüksekokullarının kendi binalarına taşınması nedeniyle Tunceli ve Bingöl'de, 1990'da da Muş'da şube kütüphanesi açılmıştır. Bingöl, Tunceli ve Muş'da açılmış olan şube kütüphaneleriyle birlikte demirbaşaya kayıtlı yayın sayısı 1991 yılı başında 66.161'dir.

Merkez	58.113
Tunceli	3.092
Bingöl	3.110
Muş	1.846

334'ü Türkçe, 227'si yabancı dil olmak üzere devam eden süreli yayın sayısı 561'dir.

F.Ü. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'na ayrılan ödeneğin yıllara göre durumu şöyledir;

1987	80.000.000.-
1988	120.000.000.-
1989	160.000.000.-
1990	300.000.000.-
1991	600.000.000.-

1991 yılı başında F.Ü. Kütüphanesi'nde beşi kütüphanecilik olmak üzere altı fakülte mezunu, bir meslek yüksekokulu, iki açıköğretim önlisans mezunu, beş lise, üç orta okul, iki ilkokul mezunu olmak üzere toplam 19 personel görev yapmaktadır.

F.Ü. Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi'nin binası üç katlı ve

1781m² alana sahiptir. Toplam okuyucu sandalyesi 230'dur.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmaya katılan deneklerden elde edilen bilgiler, öğrenciler ve öğretim elemanları için beş ana başlık altında incelenmiştir. Bunlar:

I. Kişisel Bilgiler

II. Eğitim ve öğretimde kütüphaneye duyulan gereksinim

1. Fırat Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi'ne
2. Diğer Kütüphanelere

III. Okuma alışkanlıkları

1. Öğrencilerin okudukları yayını seçme şekli
2. En çok okunan kitap ve süreli yayınlar
3. Tercih edilen gazeteler

IV. Deneklerin kütüphaneyi kullanma alışkanlıkları

1. Kütüphanede genellikle kalınan süre
2. Okuyucunun tercih ettiği kütüphaneye geliş zamanı
3. Okuyucunun kütüphaneye geliş sıklığı
4. Okuyucunun gazete okuma sıklığı

V. Okuyucuların Fırat Üniversitesi Kütüphanesi'nin etkinliğine ilişkin görüşleri

1. Okuyucuların Fırat Üniversitesi koleksiyonu (Dewey Onlu Sınıflaması'na'a göre onbir ayrı bölüm için ayrı ayrı) hakkındaki görüşleri
2. Okuyucuların Fırat Üniversitesi Kütüphanesi'nin Bölümleri'nde verilen hizmeti değerlendirmeleri
3. Fırat Üniversitesi Kütüphanesi'ni kullanmada okuyucuların karşılaştığı zorluklar
4. Okuyucunun Fırat Üniversitesi Kütüphanesi'nden beklentileriyle ilgili bulgu ve yorumlar
5. Fırat Üniversitesi Kütüphanesi'nin daha iyi çalışması için okuyucuların önerileri

Araştırmanın sınırlılıkları içinde kalarak elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

I. Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular

1. Öğrenci deneklerin %32.63'ü kız, %67.37'si erkektir. Öğretim

elemanı deneklerin %19,28'i kadın, %80,72'si erkektir.

2. Öğrenci deneklerin %49.20'si ilde doğmuştur. %50.80'i ilçe ve köyde doğmuştur.

3. Öğrenci deneklerin yaşantılarının en uzun döneminin geçtiği bölgelerin başında (ilk üç sırada) %43.75 ile Doğu Anadolu gelmekte, bunu Akdeniz %13.43 ve İç Anadolu Bölgeleri %11.44 izlemektedir.

4. Öğrenci deneklerin %63.79'u klasik lise mezunu, %31.30'u meslek lisesi mezunu, diğer lise mezunları %4.91'dir.

5. Öğrenci deneklerin annelerinin %42.31'i ilkokul mezunu, %37.93'ünün ise öğrenimi bulunmamaktadır. Yüksekokul bitirenlerin oranı ise %2.52'dir.

Öğrenci deneklerin babalarının %47.75'i ilkokul mezunu olup bunu %13.66 ile yüksekokul mezunları izlemektedir. Öğrenim görmeyen babaların oranı ise %9.55 düzeyindedir.

Öğrenci deneklerin, ilçe veya köyde doğmasının, anne ve babalarının öğrenim görmemiş veya yeterince öğrenim görmemiş olmasının, onların okuma alışkanlığı ve kütüphane alışkanlığı yaratacak ailesel ve çevresel olanaklardan yoksun yetişmelerine sebep olduğu söylenebilir.

6. Öğrenci deneklerin üniversitedeki başarı derecesinin sıralamasında "orta derece" başta gelmektedir. Kızlarda %48.35, erkeklerde %48.71 "orta derecede" başarılıdır. Bunu kızlarda %43.80, erkeklerde %43.94 oranlarıyla başarıları "iyi" olanlar izlemektedir.

7. Öğrenci deneklerin %76.45'i İngilizce bilmekte, bunu %15.88 ile Almanca, %7.67 ile Fransızca izlemektedir.

Öğretim elemanı deneklerin %92.77'si İngilizce bilmekte, bunu %4.82 ile Almanca, %2.41 ile Fransızca bilenler izlemektedir.

Kütüphanenin yabancı yayın alanında büyük ölçüde İngilizce yayın alımını gerçekleştirmeye çalışması, Almanca ve Fransızca yayın alımını okuyucu azlığı nedeniyle desteklememesinin yerinde bir tutum olduğu söylenebilir.

II. Eğitim ve Öğretimde Fırat Üniversitesi Kütüphanesine Gereksinim Duyma Durumuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

1. Öğrenci denelerin birinci sınıfta kütüphaneye üye olma oranı %55.1 iken, son sınıflarda %73.0'ı kütüphaneye üyedir.

Öğretim elemanı deneklerin ortalama %92.77'si kütüphaneye üyedir. Öğretim üyelerinin %93.55'i araştırma görevlilerinin ise %90.48'i kütüphaneye üyedir.

Kütüphanede tutulan istatistiklere göre ise, tüm öğrencilerin %65'i, tüm öğretim üyelerinin ise %83'ü kütüphaneye üyedir.

Öğrenci deneklerin dördüncü sınıfta, birinci sınıfa göre daha büyük oranda kütüphaneye üye olduğu görülmektedir. Öğretim üyelerinde, araştırma görevlilerine oranla daha fazla üye olduğunu saptamaktayız. Bu durumda kişilerin bilinçlendikçe okuma alışkanlığının ve kütüphane alışkanlığının arttığını söyleyebiliriz.

Kütüphaneye üye olmama nedeni olarak, öğrenci deneklerin %22.96'sı gereksinim duymadığını belirtmekte, bunu %21.94 ile "vakit bulamama" ve "arkadaş, tanıdıklardan yayın sağlama" izlemektedir. Öğretim elemanı deneklerde kütüphaneye üye olmama %7.23 oranındadır. Bunun da seçenekler arasında dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

2. Öğrenci deneklerin birinci ve son sınıfta olanları en çok kitap almak için kütüphaneye geldiklerini belirtmekte (I. sınıflarda %19.12, son sınıflarda %21.23) bunu ders çalışmak için (I. sınıflarda %18.84, son sınıflarda %17.30), araştırma yapmak için (I. sınıflarda %14.99, son sınıflarda %14.86), çeşitli nedenlerle (I. sınıflarda %12.54, son sınıflarda %12.74), süreli yayın okumaya (I. sınıflarda %10.55, son sınıflarda %11.87) kütüphaneye gelenler izlemektedir.

Öğretim elemanı deneklerde ise, kütüphaneye geliş nedeni olarak (ilk beş sıra) "kitap ödünç almaya %26.27", "süreli yayın okumaya %22.09", "araştırma yapmaya %16.41", "fotokopi çektirmeye %14.03" ve "yayın taramaya %13.73" başta gelmektedir.

3. Öğrenci deneklerin birinci sınıfta olanları okudukları yayınları (ilk üç sıra) %35.96 satın alarak, %28.33 kütüphaneden yararlanarak, %25.62'si ise arkadaş ve tanıdıklarından sağladıklarını belirtmektedir. Son sınıf öğrenciler ise (ilk üç sıra) %39.33 satın alarak, %33.43 kütüphaneden yararlanarak, %17.42 arkadaş ve tanıdıklarından okudukları yayınları sağladıklarını belirtmektedir.

Öğretim elemanı deneklerin okudukları yayını sağlamada (ilk üç sıra) %46.99'u F.Ü. Kütüphanesi'nden yararlandığını, %30.12'si satın aldığını, %12.05'i arkadaş ve meslektaşlarından yararlandığını belirtmektedir.

Öğrencilerin birinci ve son sınıfta okudukları yayınları en yüksek oranda satın alarak sağlamalarının nedeninin, kütüphanede istedikleri yayından çok sayıda olmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Diğer Kütüphanelere Duyulan Gereksinim

Öğrenci deneklerin 466'sı (%61.80) başka kütüphanelerden faydalandığını belirtmiştir. Yararlanan 288 öğrencinin %42'si Elazığ İl Halk Kütüphanesi'nden, %14.4'YÖK Kütüphanesi (YÖK Dokümantasyon Merkezi)*'nden, %23.7'si özel kütüphanelerden, %19.9'u diğer resmi kütüphanelerden yararlanmaktadır.

Öğretim elemanı 83 denegin, 74'ü bu sorguya olumlu cevap vermiştir. YÖK Kütüphanesi (YÖK Dokümantasyon Merkezi) %47.76 aranyla en çok yararlanan kütüphanedir. Bunu diğer kütüphaneler, özel kütüphaneler, Elazığ İl Halk Kütüphanesi seçenekleri izlemektedir. Diğer kütüphaneler seçeneğinde yer alan kütüphaneler arasında diğer üniversite kütüphaneleri, Milli Kütüphane, TÜBİTAK Kütüphanesi, TTK Kütüphanesi, MTA Kütüphanesi yer almaktadır.

III. Okuma Alışkanlığıyla İlgili Bulgular ve Yorumlar

1. Öğrenci deneklerin büyük bir kısmı okudukları yayınları "kendi beğenilerine" göre seçtiklerini belirtmekte, bunu, "bunu öğretmenlerimin önerisine göre" ve "arkadaşlarımın önerisine göre" seçenekleri izlemektedir.

Öğretim elemanı deneklerin (ilk üç sıra) %51.81'i okudukları yayınlara ilişkin soruda "kendi beğenime göre", %18.07'si ise "ilgimi çeken her şeyi okurum" ve yine %18.07'si "dersle ilgili konular dışında kitap okumam" seçeneklerini işaretlemiştir.

Öğrencilerin %72.68 gibi yüksek bir oranının kendi beğenisine göre, %4.91'nin arkadaşlarının önerisine göre okudukları yayını seçmeleri, öğretmenlerinin önerisine göre seçenlerin %12.60 olduğuna bakarsak, öğretmenlerin öğrencileri yeterince yönlendirmediğini söyleyebiliriz.

2. F.Ü. Kütüphanesi'nde en çok okunan kitap ve süreli yayın konularına verilen cevapta, öğrenciler (ilk üç sıra) %19.97 "sadece dersle ilgili konular", %14.81 "genel konular", %9.25 "edebiyat" seçeneklerini işaretlemiştir.

* Bu açıklama Türk Kütüphaneciliği tarafından eklenmiştir.

Öğretim elemanları ise ilk üç sırada %17.57 "müracaat", %15.65 "sadece derslerimle ilgili konular", %13.42 "uygulamalı bilimler" seçeneklerini işaretlemişlerdir.

Kütüphanede tutulan "1990 yılı kitapların ödünç verilen kitapların konularına göre dağılımı" tablosunda ise, %34.29 uygulamalı bilimler, %23.04 teorik bilimler, %12.23 edebiyat kitaplarının ödünç alındığı görülmektedir.

3. Öğrenci deneklerin okumayı tercih ettiği gazetelerin sıralaması (ilk beş sıra) %13.47 Hürriyet, %10.33 Milliyet, %9.89 Zaman, %9.30 Tercüman, %8.96 Cumhuriyet şeklindedir.

Öğretim elemanı deneklerin okumayı tercih ettiği gazeterin sıralaması ise (ilk beş sıra) %19.88 Milliyet, %14.07 Tercüman, %12.23 Cumhuriyet, %10.40 Hürriyet, %9.48 Türkiye şeklindedir.

IV. Kütüphaneyi Kullanma Alışkanlıklarıyla İlgili Bulgu ve Yorumlar

1. Öğrenci deneklerin (ilk üç sıra) %43.2'si kütüphanede "bir-iki saat", %16.4'ü "kitap ödünç alıncaya kadar", %12.4'ü "iki-üç saat" kullandıklarını belirtmektedirler.

Öğretim elemanı deneklerin %34.94'ü "bir-iki saat" %22.89'u "kitap ödünç alıncaya kadar", %19.28'i "iki-üç saat" kaldıklarını belirtmektedir.

Öğrenci ve öğretim elemanlarının aynı sürelerde kütüphanede kaldığı söylenebilir.

2. Öğrenci deneklerin %27.73'ü "belirsiz zamanlarda", %25.59'u "öğleden sonra", %17.89'u "sabah" kütüphaneye gelmeyi tercih ettiklerini belirtmektedir.

Öğretim elemanlarında da aynı sıralama, %34.18, %31.01 ve %22.78 oranıyla tercih edilmektedir. Hafta sonu ve gece gelmeyi tercih edenlerin çok az olduğunu söyleyebiliriz.

3. Öğrenci deneklerin kütüphaneye geliş sıklığı (ilk üç sıra) %35.69 "ayda bir, iki kez", %32.49 "haftada bir, iki kez" olmaktadır.

Öğretim elemanı deneklerin tercih sıralaması (ilk üç sıra) %50.60, %33.73, %14.46 oranlarıyla öğrencilerinkiyle aynıdır.

4. Öğrenci deneklerin gazete okuma sıklığı (ilk üç sıra) %49.47 "hergün", %35.15 "haftada bir kaç gün", %8.36 "çok seyrek" şeklindedir.

Öğretim elemanı deneklerin okuma sıklığındaki seçenek tercihleri %78.31, %20.48, %1.21 oranlarıyla öğrencilerinkiyle aynı sıralamadır.

Öğretim elemanlarının kütüphaneye geliş sıklığının öğrencilerden fazla olduğu söylenebilir.

V. F.Ü. Kütüphanesinin Etkinliğine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

1. F.Ü. koleksiyonun, öğrenci deneklerin %50.89'u "çok iyi + iyi" olarak bulmakta, %26.92'si "orta" bulmakta, %21.33'ü ise zayıf ve çok zayıf olarak nitelenebilir.

Öğretim elemanı deneklerin %44.61'i F.Ü. koleksiyonunu "çok iyi + iyi" olarak nitelermekte bunu %35.94 "orta", %19.45 "zayıf + çok zayıf" bulanlar izlemektedir.

2. Öğrenci deneklerin F.Ü. kütüphanesinde verilen hizmetleri değerlendirmesi şu şekildedir: %51.22'si "çok iyi + iyi", %26.23'ü "orta", %21.11'i ise "zayıf + çok zayıf".

Öğretim üyesi deneklerin %51.90'ı kütüphanede verilen hizmetleri "çok iyi ve iyi" olarak nitelermekte bunu %29.11 ile orta, %18.99 ile "zayıf + çok zayıf" niteleyenler izlemektedir.

3. Öğrenci deneklerin F.Ü. Kütüphanesini kullanmadá karşılaştığı zorlukların başında (ilk üç sıra) %20.67 ile "zaman darlığı" gelmekte, bunu %18.21 ile "kütüphanede dinlenecek alanın ve kantinin olmayışı", %13.75 ile "kütüphane kurallarının sert olması" izlemektedir.

Öğretim elemanı deneklerin (ilk üç sıra) %20.56'sı sorunu olmadığını belirtmiş, %20.16'sı "zaman darlığı" nı, %14.92'si ise "kütüphanede dinlenecek alanın ve kantinin olmayışını karşılaştıkları zorluklar olarak belirtmişlerdir.

Öğrencilerde ve öğretim elemanlarında "dinlenecek yer ve kantin olmayışı" karşılaştıkları zorlukların başında yer almaktadır. Yani bir binanın veya ek binanın yapılmasının bu sorunu da ortadan kaldıracığı söylenebilir.

Öğrencilerin "kuralların sertliğinden yakınmaları kütüphaneyi kullanma alışkanlıkları olmadığı için kuralları benimsemekte zorluk çektiğinden

kaynaklandığı söylenebilir.

4. Öğrenci deneklerin F.Ü. Kütüphanesi'nden beklentilerinin başında (ilk üç sıra) %23.65 ile "koleksiyonun zenginleşmesi" gelmekte, bunu 14.85 ile üçten çok beklenti, %13.53 ile ders kitaplarının zenginleşmesi izlemektedir.

Öğretim elemanı deneklerin F.Ü. Kütüphanesi'nden beklentilerinin başında (ilk üç sıra) %30.12 "araştırma kitaplarının zenginleşmesi", gelmekte bunu %26.51 ile "Koleksiyon zenginleşmesi", %24.10 ile üçten fazla beklentisi olanlar gelmektedir.

Öğrencilerin beklentilerinde ders kitaplarının zenginleşmesi, öğretim elemanlarının beklentilerinde ise araştırma kitaplarının artması yer almaktadır. Öğretim elemanlarının, her yıl kütüphaneden alınmasını istedikleri yayınları belirlerken öğrenci isteklerine de yer vermelerinin yarar sağlayacağı söylenebilir.

5. Öğrencilerin Kütüphanenin daha iyi çalışması için getirdiği öneriler;

Deneklerin 214'ü (%28.38) bu soruya cevap vermiştir. Bazı denekler birden fazla öneride bulunmuştur. Aşağıda yazılı önerilerin kaç kişi tarafından istendiği parantez içinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin F.Ü. Kütüphanesi'nin daha iyi çalışması için getirdikleri önerilerin bir kısmı (92'si) ankette yer alan "F.Ü. Kütüphanesi'ni kullanmada zorluklarla karşılaşılıyor musunuz?" ve "F.Ü. Kütüphanesi'nden beklentileriniz nelerdir?" sorularına yazılı seçeneklerden belirtildiğinden değerlendirmeye alınmamıştır.

a. Kütüphanenin koleksiyonuyla ilgili öneriler:

Öğrenciler için daha fazla Türkçe kaynak alınmalı(34)
Kütüphanede bulunan yabancı kitaplar tercüme edilmeli(3)

b. Kütüphanenin personeli ve verdiği hizmetlerle ilgili öneriler:

Personel daha anlayışlı ve nazik olmalı(21)
Personel yüksek okul mezunu olmalı(3)
Okuma salonu sesiz olmalı(9)
Kitaplar yerinde durmalı(14)
Kütüphane saat 24.00'e kadar açık olmalı(8)

c. Kütüphane binasıyla ve fiziki alanla ilgili öneriler:

Dinlendirici, sosyal ihtiyaçları karşılamak yerler açılmalı(28).
Okuma salonu yeterli olmalı(12)

d. Diğer öneriler:

- Ödünç verilen kitap sayısı artmalı(4)
- Ödünç verilen kitapların iade süresi uzatılmalı(4)
- Ödünç verilen kitapların iade süresi kısaltılmalı(2)

6. Öğretim elemanlarının kütüphanenin daha iyi çalışması için getirdiği öneriler;

Deneklerin 54'ü bu soruya cevap vermiştir. Aşağıda yazılı önerilerin kaç kişi tarafından önerildiği parantez içinde belirtilmiştir.

Öğretim elemanlarının F.Ü. Kütüphanesi'nin daha iyi çalışması için getirdikleri önerilerin bir kısmı (15'i) ankette yer alan "F.Ü. Kütüphanesi'ni kullanmada zorlukla karşılaşılıyor musunuz?" ve "F.Ü. Kütüphanesi'nden beklentileriniz nelerdir?" sorularında yazılı seçenek içinde belirtildiğinden değerlendirilmeye alınmamıştır.

- a. Kütüphanenin koleksiyonuyla ilgili öneriler:
 - Yeni kitaplar için daha fazla para ayrılmalı(1)
 - Yabancı süreli yayın ve kitaplar artmalı(1)
 - Öğrenciler için daha fazla Türkçe kaynak alınmalı(3)
 - Siyasal bilimler alanındaki Türkçe yayınlar zenginleşmeli(2)
- b. Kütüphanenin personeli ve verdiği hizmetle ilgili öneriler:
 - Çalışanlar eğitimden geçirilmeli(1)
 - Ödünç verme servisindeki personel nazik olmalı(2)
 - Eleman sayısı ve uzman sayısı artmalı(2)
 - Okuma salonu sessiz olmalı(5)
- c. Kütüphane binasıyla ve fiziki alanla ilgili öneriler:
 - Dinlendirici, sosyal ihtiyaçları karşılayacak yerler açılmalı(8)
 - Yeni kütüphane binası yapılmalı(2)
 - Araştırmacılar için okuma salonu açılmalı(1)
 - Okuma salonları yeterli olmalı(2).
- d. Diğer öneriler:
 - Kapatılan Veteriner Fakültesi Kütüphanesi yeniden açılmalı(6)
 - Bilgisayar yardımıyla kitap aranmalı(2)
 - Kitapları vaktinde iade edilmesi sağlanmalı(1)

Öneriler

Öneriler genel ve özel olmak (F.Ü. için) üzere ikiye ayrılarak verilmiştir. Genel olan öneriler, gerçekleşmesi daha güç ve bizim gayretimizle hallolmayacak YÖK tarafından, hatta Devlet katında çözümlenecek konuları kapsamaktadır. Fırat Üniversitesi kütüphanesiyle ilgili öneriler ise

gerçekleşmesi mümkün konuları kapsamaktadır. Aslında bunlar yapılması gerekli olan ancak bazen ihmal, bazen önem vermeme yüzünden sürüncemede kalan ve kütüphaneden yararlanmayı son derece etkileyen konulardır.

A. Genelde Kütüphanelerin Etkin Olabilmesi İçin Öneriler:

1. Devletin kültür politikası oluşturması ve bunun kapsamında kütüphanelere geniş yer vermesi gereklidir. Beş Yıllık Kalkınma Planları incelendiğinde kültüre ayrılan sayfaların iki üçü geçmediği, kütüphanelere ise iki, üç satır yer verildiği görülmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın kütüphaneler konusunda özel ihdisas komisyonları kurup raporlar hazırlatması ve beş yıllık kalkınma planlarında kütüphaneye, yayın basım ve dağıtımına, okuma alışkanlığı kazandırmaya geniş yer verilmelidir.

2. Eğitim sistemi öğrenciyi araştırmaya, yöneltmekten çok ezberciliğe ağırlık vermektedir. Böyle olunca da öğrenci belli sayıdaki ders kitabının sınırları içinde bilgi sahibi olmakta, yeni bilgiye dolayısıyla kütüphaneye ihtiyaç duymamaktadır.

3. Kütüphanelerin yaşayan varlıklar olduğu kabul edilmemelidir. Belli bir koleksiyon oluşturup, yeterli nitelik ve nicelikte kütüphane kurulamaz. Günün yeniliklerine göre materyaller modernleştirilmeli ayrıca değişen bilgiye göre oluşan yeni gereksinimler karşılanmalıdır. Bilginin eskidiği kabullenilmelidir.

4. Kütüphanelerin hizmet verdiği kişilerin gereksinimlerine hitap etmesi gereklidir. Birçok kütüphanede görüldüğü gibi, ihtiyaçlar gözönünde bulundurularak seçiliş koleksiyon mevcut değildir. Bu durum hem amaçtan uzaklaşmakta, hem de maddi kayba yol açmaktadır.

5. Kütüphanelerinin bütçelerinin, bağlı buldukları kuruluşun bütçesinin %10'u olması batı ülkelerinde ideal kabul edilmiştir. Türkiye üniversitelerinde Boğaziçi Üniversitesi Kütüphane bütçesi %6, Fırat Üniversitesinin Kütüphane bütçesi %1.7 oranındadır. Bütçe rakamlarının, kurumun bütçesinin belli bir oranda olması sağlanmalıdır. Kütüphanelerin koleksiyon oluşturmada yeterli bütçeye sahip olması gerektiği unutulmamalıdır.

6. Devlet yayıncılık sektörüne, gübreye yaptığı subvansiyon gibi yardımda bulunmalı yayınlar, kişilerin ve kütüphanelerin alabilecekleri maddi değerde tutulmalıdır.

Küçük bir romanın 50-60 bin TL, kaliteli bir ansiklopedinin milyon'dan

başladığı düşünülürse alım gücü anlaşılabilir. Türkiye’de yaklaşık on senedir basılan yıllık kitap sayısı 6.000 civarındadır. Bu sayının artmama nedeni de baskı masraflarının yazara yük getirmesi, pazarlama zorluğu ve okuyucu azlığıdır. MEB, Kültür Bakanlığı gibi belli bir kuruluşun yayınladığı kitapların pazarlama kolaylığı ve fiyat ucuzluğu sürümü artırdığından bu yolla daha çok yayın yapılmalıdır.

7. Okuma alışkanlığını artırmak bunun için de beklentilerin neler olduğunu saptamak gerekir. Devletin kamuoyu araştırması yapıp, halkın ne okuduğu, neden okumadığı, neler okumak istediği, eğitim derecesi, başka alışkanlıkları, boş vaktinde ne gibi faaliyetlerde bulunduğu, kitaba ulaşma durumu, bölgesinde kütüphane olup olmadığı, varsa yararlanıp yararlanmadığı, yararlanıyorsa nedenleri aranmalıdır.

Okuma yazma kampanyası gibi, okuma alışkanlığı kampanyası Devlet tarafından başlatılabilir. Kampanyada ucuz ve faydalı kitap dağıtımı yapılmalı veya belli bir süre ödünç verilmelidir. Bazı teşviklerin sonuca ulaştığı, örneğin gazetelerin kuponla kitap dağıtmalarının tirajlarını artırdığı görülmektedir. Bunun gibi maddi olarak kitaba ulaşım kolaylığının sağlanması okuma alışkanlığı kazandırmada etkili olabilir.

Gençlere yurdun her yanında fırsat eşitliğini, her alanda olduğu gibi kütüphaneler konusunda da sağlamak zorundayız. Kütüphane ve kitap olanaklarından yoksun, ilçe, köy, kent gibi yerlerde oturmak, kalmak ve okumak durumunda olan gençlere ulaşılmalıdır.

8. Halk kütüphanelerinin, genelde toplumsal bir nitelikte olan olumlu zaman etkinliklerinin değerlendirilmesinde önemli rolü vardır. “Kendi okulunu kendin yap” yarışına girmişlerdir. Bu kampanyayı devlet büyüklerinin başlattığı düşünülürse, konunun ne derece ciddi olarak ele alındığı ve başarılı oluş nedenleri de açıklanabilir. Bunun gibi “kendi kütüphaneni kendin yap” kampanyaları başlatılmalı ve Devletin en üst kademelerince desteklenmeli ve benimsetilmelidir.

9. Belediyelerin de kütüphane kurmaya zorlanması yeni bir kaynak yaratacaktır. Aslında kütüphane açmak belediyenin görevleri arasındadır, ancak uygulamada çok az örneğini görmekteyiz. Belediyeler kütüphane açmaya teşvik edilmeli ve belediyeler kahvehane kıraathanelere ruhsat verirken de kütüphane kurmalarını ve içinde kabul edilebilecek nitelikte belirli sayıda kitap bulundurmalarını; gazetelere abone olmalarını şart koşmalı ve takip etmelidir.

B. Fırat Üniversitesi Kütüphanesinin Eğitimde Daha Etkin Olabilmesi İçin Öneriler

1. Öğrenci kütüphaneye yöneltilmelidir. Öğretim üye ve yardımcılarının, öğrenciyi daha fazla araştırma ve incelemeye teşvik etmesi, kütüphaneden yararlanmayı gerektirecek okuma alışkanlığı kazandıracak çalışmalar istemesi yararlı olacaktır.

2. Her bölüm veya fakültenin öğrencileri hatta öğretim yardımcıları için kütüphanede oryantasyon ve okuyucu rehberliği çalışmaları yapılmalı ve kaynak kitaplar, süreli yayınlar, müraacat kitapları tanıtılmalıdır.

Kütüphaneye kişisel başvurularda bulunmaktadır, ancak asıl hedef grup kütüphaneye hiç gelmeyen veya az gelen gruptur. Bunlar için de bölüm ve kütüphanelerin işbirliğiyle kütüphaneyi tanıtıcı programlar yapılmalıdır. Bazı bölüm öğrencilerine, öğretim üyelerinin gözetiminde böyle programlar yapılmıştır. Hedef tüm birinci sınıf öğrencilerine bu programın uygulanması olmalıdır.

3. Kitaba veya süreli yayına ulaşmada daha etkin olabilmek için bibliyografyadan sınırlı olarak yararlanılmaktadır. Ktup ve dergi salonuna terminal konularak okuyucunun kendisinin bilgisayar kullanarak bilgiye ulaşımı kolaylaştırılmalıdır.

Kendi kütüphanemizde bulunmayan kitap veya bilgiyi elde edebilmede okuyucunun nasıl bir yol izleyeceğini bilmesi ve kütüphanenin hangi kuruluşlardan kitap ve fotokopyi, hangi şartlarda getirebileceğini öğrenmesi eğitimin daha iyi olması için bilinmesi gerekli hususlardır. Kütüphanemiz bu konularda gerekli bilgiye sahiptir ve yardıma hazırdır.

Fırat Üniversitesi öğretim üyelerinin YÖK Dokümantasyon Merkezi'nden yaptığı taleplerin, sıralamada Ankara ve Cumhuriyet Üniversitesinden sonra üçüncü durumda olması sevindiricidir. Son sınıf öğrencilerinin de tez aşamasında belgeye bilgiye ulaşım tecrübesi kazanması için öğretim elemanlarınca gerekli ortam sağlanmalıdır.

4. Kütüphanenin fiziksel şartlarının daha iyi olması okuyucunun kütüphaneye gelmesini ve daha uzun süre kalmasını sağlayacaktır. Örneğin okuma salonunun yetersiz oluşu, havalandırma ve ışıklandırmanın standartlara uygun olmaması, okuyucuyu caydırıcı nitelik taşımaktadır.

Kantin veya dinlenecek bir alanın bulunması okuyucular tarafından

istenmektedir. Yeni bir binanın veya ek binanın yapılmasına acilen başlanmalıdır.

C. Araştırma Önerileri

1. Kütüphaneleri oluşturan beş unsurdan bina, bütçe, personel, koleksiyonda belirlenmiş olan standartlar, okuyucu unsurunda da oluşturulmalıdır.

Kütüphanelerin etkin olabilmesi başka bir deyişle verdiği okuyucu hizmetinin nitelik ve niceliğinin kendi yapısıyla uygun, kabul edilebilir ölçüde olması için ölçüt ölçüleri geliştirilmelidir.

2. Kütüphane ve Dokümantasyon hizmetlerinin düzenlenmesinde kullanıcı gereksinimlerinin incelenip belirlenmesinin büyük önemi bulunmaktadır, Kütüphane yeni hizmetlerin planlanması, kütüphane kurallarının düzenlenmesi, kütüphanelerin çalışma saatleri, okuyucu eğitiminin uygulanması, kütüphanenin fiziksel düzeninde değişiklik yapılması gibi hususlar kullanıcıların istekleri dikkate alınarak belirlenmelidir.

3. Diğer üniversite kütüphaneleriyle bina, bütçe, personel ve koleksiyon unsurlarında karşılaştırma yapabildiğimiz halde okuyucu incelemeleriyle ilgili bilgi toplanmadığından veya yayınlanmadığından karşılaştırma yapmamız mümkün olamamaktadır. Kütüphaneler, okuyucu/kullanıcı incelemelerine önem vermeli ve bu konuda ayrıntılı bilgi verecek istatistikler tutmalıdır.

4. Ülkemizde milli bir sorun olan okuma alışkanlığı ve kütüphane alışkanlığının düşük olmasının nedenleri ayrıntılarıyla araştırılmalı, alınacak önlemler saptanmalıdır.

Not: Bu araştırmaya temel teşkil eden okuma listesi yazarından sağlanabilir.